[1]धान्यमायः, इतीमानि रूपाण्यस्माद् भवन्तीति ज्ञेयम् ।

(1315) **"मेदृ मेधाहिंसनयोः"** (I-भ्वादिः-869. सक. सेट्. उभ.)

'ऋदितो मेदते मेदेन्मेधाहिंसनयोर्द्वयोः ॥' (श्लो. 104) इति **देवः** । क्षीरस्वामी 'मेथृ—' इति पपाठ ।

मेदकः-दिका, मेदकः-दिका, मिमेदिषकः-षिका, मेमेदकः-दिका ; मेदिता-त्री, मेदयिता-त्री, मिमेदिषिता-त्री, मेमेदिता-त्री ; इत्यादीनि सर्वाण्यपि रूपाणि भौवादिक**केपतिवत्** (261) ज्ञेयानि ।

(1316) **"मेधृ सङ्गमे च"** (I-भ्वादिः-870. सक. सेट्. उभ.)

अत्र **च**कारात् धातुपाठे पूर्वधातुगतं **मेधाहिंसन**रूपमर्थद्वयं विवक्षितम् । **भोजराजस्तु** 'यतोऽङ्विधौ **मेधाशब्दसाधनार्थं** मिधृधातोर्गुणं विधत्ते' तेन ज्ञायते—नास्यायं धातुः संमत इति । **कौमाराश्चात्रैवानुकूलाः** । स्पष्टमिदं प्रकृतस्थले **मा. धा. वृत्तौ** ।

मेधकः-धिका, मेधकः-धिका, मिमेधिषकः-षिका, मेमेधकः-धिका ; मेधिता-त्री, मेधयिता-त्री, मिमेधिषिता-त्री, मेमेधिता-त्री ; इत्यादीनि समस्तान्यपि रूपाणि भौवादिक**केपतिवत्** (261) ज्ञेयानि । [2]मेधा, [3]गृहमेधी, [4]अश्वमेधः, [5]मेधिः, [6]मेध्यः-(पशुः), [A]प्रमेधितः इतीमानि धातोरस्य विशेषरूपाणीति ज्ञेयम् ।

---

1. कर्मणि उपपदे आदन्तलक्षणं कप्रत्ययं बाधित्वा, 'ह्वावामश्च' (3-2-2) इत्यण् । आत्वे कृते, '**आतो** युक् चिण्कृतोः' (7-3-33) इति युगागमः ।
2. 'गुरोश्च हलः' (3-3-103) इति स्त्रियां भावादौ अकारः । **मेधा**=बुद्धिः ।
3. गृहान्=दारान् मेधति=सङ्गच्छत इति **गृहमेधी**=गृहस्थः । 'सुप्यजातौ—' (3-2-78) इति ताच्छील्ये णिनिप्रत्ययः ।
4. अश्वं मेधयति=हिंसयतीत्यर्थे ण्यन्तात्, अन्तर्भावितण्यन्तात् शुद्धाद्वा धातोः 'कर्मण्यण्' (3-2-1) इत्यण्प्रत्यये रूपमेवम् । **अश्वमेधः**=तन्नामको यज्ञविशेषः । एवमेव **पुरुषमेधः** इत्यत्रापि ज्ञेयम् । **पितृमेधः** इत्यत्र तु पितृभिः सह मेधः (मेधति=संगच्छते इत्यर्थे) इति पचाद्यजन्तेन समासो ज्ञेयः ।
5. 'इक् कृष्यादिभ्यः' (वा. 3-3-108) इति भावे स्त्रियाम् इक्प्रत्यये रूपम् । **मेधिः**=पशूनां बन्धविशेषे साधनीभूतो रज्जुविशेषः ।
6. कर्मणि ण्यत्प्रत्यये रूपमेवम् । **मेध्यः**=यज्ञार्ह इत्यर्थः ।

A. 'नित्यं प्रमोहामिदितोरुमेदैः **प्रमेधिता** सद्भिरनियमानैः ।' धा. का. 2-26.